

Za PhDr. Jaroslavou Jeřábkovou

Dne 10. dubna 2004 odešla náhle a nečekaně naše dlouholetá kolegyně PhDr. Jaroslava Jeřábková. Narodila se 3. října 1949, absolvovala studium knihovnictví a vědeckých informací na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a do Národní knihovny nastoupila v roce 1973. S výjimkou krátkého působení

v Knihovně Akademie věd pracovala v Národní knihovně bezmála třicet let. Rodinná tradice (jejím otcem byl literární historik, editor a bibliograf Miroslav Laiske, sestra působila rovněž v oboru knihovnictví, v poslední době jako ředitelka Slovanské knihovny), teoretické zázemí a praktické zkušenosti získané zejména na různých pracovištích Národní knihovny (působila zde mj. v oddělení meziknihovnických služeb a souborných katalogů, v odboru národní bibliografie a katalogizace, kde se věnovala především standardizaci, v posledních letech pak jako vedoucí oddělení technické podpory a retrospektivní konverze katalogů), koncepční myšlení, preciznost, obrovská píle a autorita u kolegů nejen v Národní knihovně, ale i v dalších českých knihovnách byly ideálním vybavením pro vedení několika velkých projektů celonárodního a mezinárodního významu, kterým se věnovala v posledních letech. Nelze zde uvést výčet všech projektů, ale i na příkladech nejvýznamnějších z nich bude zřejmé, jakou osobnost české knihovnictví právě ztratilo.

Česká národní bibliografie

Dr. Jeřábková byla za NK dlouholetým koordinátorem prací souvisejících se zpřístupněním České národní bibliografie v elektronické podobě. Znalost problematiky národní bibliografie i standardů v kombinaci s mimořádnou technickou zdatností a představitostí jí umožňovaly bez problémů zvládat obtížnou roli prostředníka mezi pracovníky knihovny a technicky orientovanými pracovníky Albertiny icome Beroun. S nesmírnou pečlivostí a důsledností se snažila zajistit maximální možnou kvalitu dat, jejich včasné dodávky, odladění nových verzí atd. Velmi se tak zasloužila o vysokou kvalitu souběžné České národní bibliografie.

Zpřístupnění české knižní produkce 20. století prostřednictvím internetu a CD-ROM (1997–2000)

Cílem tohoto několikaletého velmi ambiciózního projektu bylo převedení více než 400 000 záznamů české knižní produkce 20. století obsažených v tištěných bibliografických soupisech do elektronické podoby. Jednalo se o projekt zachycující dlouhé časové období, během něhož bibliografické soupisy měnily dosti zásadně svoji podobu. Příprava pravidel pro retrospektivní konverzi různých záznamů, která by zaručovala jednotný výsledek a maximální vytěžení zdrojového materiálu, patřila bezesporu k nejobtížnějším úkolům dr. Jeřábkové v této instituci, stejně jako jejich „vedení v život“. Na projektu

spolupracovaly s NK všechny tehdejší státní vědecké knihovny, jejichž pracovníky bylo nutné nejen proškolit, ale také permanentně kontrolovat jednotnost výstupů. Jednalo se o několik desítek pracovníků rozptýlených po celé republice a pro mnohé z nich byl právě tento projekt prvním setkáním s formátem MARC. Projekt byl úspěšně dokončen, česká knižní produkce 20. století významně obohatila nejen Českou národní bibliografii, ale také bázi dat NK, souborný katalog ČR a největší mezinárodní souborný katalog WorldCat.

Zpřístupnění fondů velkých českých knihoven (2000–2004)

Tištěné bibliografické soupisy nepodchytily všechnu českou knižní produkci 20. století. Množství titulů chybějících v těchto soupisech bylo ale obsaženo v katalogích NK, Moravské zemské knihovny v Brně a Vědecké knihovny v Olomouci. Kooperativní projekt tří uvedených knihoven v jedné ze svých obsahových linií doplňuje projekt Zpřístupnění české knižní produkce 20. století..., dalším cílem je široké zpřístupnění fondů těchto tří významných knihoven. I zde měla dr. Jeřábková významnou roli při stanovení pravidel. Podobně jako u projektu Zpřístupnění české knižní produkce 20. století... se i zde kromě katalogizačních pravidel jednalo o „pravidla hry“, neboť práce probíhaly v jednotlivých knihovnách postupně a bylo nutné zajistit, aby na sebe optimálně navazovaly a konečné výsledky se nepřekrývaly a nedublovaly, ale naopak vhodně doplňovaly.

Zpřístupnění naskenovaných katalogů NK

Úplná retrospektivní konverze není s ohledem na dostupné finanční prostředky v dohledné době reálná ani u hlavních katalogů NK, které obsahují 5 500 000 lístků. Proto bylo nutné pečlivě vážit priority a zajistit uživatelsky příjemný způsob zpřístupnění i u těch katalogů, které budou na úplnou retrospektivní konverzi dlouho čekat. Dr. Jeřábková byla spoluautorkou funkčních analýz, na jejichž podkladě postupně vznikla komplexní a mezinárodně uznávaná technologie RETROKON. Její dokonalá znalost katalogů, s nimiž denně pracovala na svých bývalých působištích, v kombinaci s již zmíněnou technickou zdatností a představitostí byly neocenitelným vybavením pro tento náročný a dlouhodobý úkol. Výsledkem je dnes již celkem samozřejmě zpřístupnění všech hlavních katalogů NK pro místní i vzdálené uživatele NK včetně možnosti objednávání.

Výsledky dosažené v oblasti retrospektivní konverze katalogů v NK byly využity i v dalších českých knihovnách. V jednotném uživatelském rozhraní jsou dnes dostupné i naskenované katalogy mnoha významných českých knihoven, díky Národnímu informačnímu systému pro retrospektivní konverzi katalogů máme přehled o plánech i postupu retrospektivní konverze katalogů v národním měřítku, což umožňuje optimální rozdělování finančních prostředků a minimalizaci duplicitních převodů týchž záznamů. Národní informační systém pro retrospektivní konverzi katalogů byl posledním z významných úkolů dr. Jeřábkové. Jednalo se o její samostatný úkol, na němž bude v letošním roce velké množství práce a kde náhlý odchod dr. Jeřábkové bude zřejmě nejcitelnější.

V této souvislosti je na místě ještě připomenout další vlastnosti dr. Jeřábkové, které doceňujeme až nyní – disciplínu, smysl pro pořádek a snahu o zastupitelnost. Máme k dispozici vzorně provedené plány, harmonogramy úkolů a evidence. Myslím, že tento přístup není vždy samo-

zřejmý. Nepříjemnou byrokracii často odkládáme až na chvíli, kdy to bude nezbytně nutné, a „nemáme čas“ na zajištění zastupitelnosti pro „své“ úkoly a projekty. Dr. Jeřábková nám zde kromě výsledků své práce a vzorné dokumentace k ní zanechala i poselství o tom, že ve chvíli, kdy to bude nezbytně nutné, nemusí nám být potřebný čas dopřán...

Dr. Jeřábková nám bude nesmírně chybět v rovině pracovní i lidské. Výsledky jejích projektů jsou ale natolik živou a každodenní součástí naší práce, že na ni určitě budeme velmi často vzpomínat.

Bohdana Stoklasová
Národní knihovna ČR

